

Марина КОНДРАТЬЄВА

ЗВИЧАЙНИЙ ЯНГОЛ ФРАНСУА ОЗОНА

Французький режисер Франсуа Озон любить жінок. Принаймні, головним діючим персонажем більшості його стрічок є жінка. Іноді пихата, іноді спаплюжена життям, іноді надзвичайно красива і закохана. Але від любові до ненависті — один крок. І от вже режисер втілює в жінці найстрашніші людські вади, роблячи із жінки істоту, що живе за звірячими інстинктами. Озон створює десятки жіночих портретів, кожен з яких не схожий на попередній. Його жіночі образи — дзеркало суспільства, що показує всі існуючі плюси та мінуси людської сутності. Жінки Озона складаються із мільйона дрібничок — як і весь світ.

За основу стрічки «Рікі» взяте оповідання англійської письменниці Роуз Треймн. Це оповідання не могло не зацікавити Озона: він захоплюється звичайними життєвими історіями із «незвичайним» розвитком подій.

Сюжет стрічки починається із камерної ситуації: мати-одиначка Кеті (Олександра Лемі), засмучена тяжким життям, знайомиться з колегою (чоловіком, що працює поруч із нею на заводі). Випадковий секс у заводському туалеті переростає в закоханість та спільне проживання. Результатом цього стає поява маленького хлопчика, якого донька Кеті від першого шлюбу називає Рікі. Рікі весь час плаче: може через те, що в нього ріжуться зуби, а може, він відчуває атмосферу, яка панує в родині (взаємні звинувачення батьків, самотність старшої сестри, побутові негаразди, бідність і відсутність головного — любові). Пако, чоловік Кеті і батько Рікі, йде з родини. Саме в цей час у Рікі прорізаються крила. Кеті навіть вимушена купити шолом та налокітники, аби ще зовсім маленький хлопчик не бився головою об стелю.

Пако постійно каже Кеті «твій син», неначе він чужа людина для Рікі. Те ж саме можна сказати про лікаря чи людей навкруги, для них Рікі — просто предмет зацікавленості, основа для майбутньої дисертації, «піддослідний кролик». Рікі тим часом приносить своїй матері та сестрі удачу. Кеті вперше в житті виграє в лотерею. У фіналі фільму глядач розуміє, що в нашому житті янголам не місце, ми настільки жорстокі, черстві та самозакохані, що якщо б Рікі дожив у своїй родині до двадцяти п'яти, він просто з'їхав би глузду. Люди не заслуговують на чудеса, бо вони забувають власне дитинство, втрачаючи крила.

На відміну від найвідомішої стрічки Озона «8 жінок» (в якій режисеру вдалось зібрати разом найвідоміших французьких акторок, серед яких Катрін Денюв та Емануель Беар), стрічку «Рікі» кінопрокатники та глядачі зустріли досить прохолодно, натомість кінокритики — доволі позитивно. І це зрозуміло: чітко (з точки зору кінорежисури) створене авторське кіно зі складними філософськими ідеями, невідомими (але від того не менш талановитими) акторами не має комерційного успіху. На жаль дедалі більше аудиторія по-справжньому глибоких стрічок, фільмів, що підштовхують до роздумів, звужується. Глядачі (і це світова тенденція) перестали сприймати кінострічки як інтелектуальний продукт, надаючи перевагу «легким» жанрам. А стрічка Озона — це майже біблійська притча, в якій ідеться про взаємостосунки матері, що отримала «божественний дар» — сина, але не змогла цього оцінити, бо занадто земна, бо фізіологічно, а головне, духовно нерозвинена як особистість. Тільки матір була в змозі захистити свого янгола: від поліції, журналістів, лікарів. І вона намагалась, та дух людини слабкий. Як завжди, Озон у своїй стрічці приділяє багато уваги людським патологіям (це одна з рис його фільмів), та робить він це хоча і в документальній стилістиці, проте не вульгарно. У стрічці немає спецефектів (якщо не вважати такими крила летючого хлопчика). Але про крила — згодом. Фільм знято статичною камерою, без постійного мерехтіння різних за крупністю планів. Є відчуття, що ми споглядаємо звичайний потік життя «сірої маси».

Режисер ніби каже людям з екрану: схаменіться, поки тваринні пристрасті будуть вами керувати, поки ви не замислитесь заради чого і кого ви існуєте — світ буде занадто примітивний і янголи в ньому не виживуть. Мені особисто ця стрічка нагадала фільми «нової хвилі» німецького кінематографа, стилісти-

ку, що була помітна в 70-х роках минулого сторіччя у стрічках Віма Вендерса та Фазбіндера.

Стрічку було номіновано на «Золотого ведмідя» Берлінського кінофестивалю — як відомо, одного із трьох найпрестижніших європейських кінофорумів.

Що б не казали критики, та Озон є режисером, котрий знаходиться у постійному пошуку: після дорогої, костюмованої постановки «Янгол» він знову повертається до простої роботи із камерою і «звичайних» людей. Окремої уваги потребує акторська робота Мелузи Майанс — маленької дівчинки, яка зіграла доньку головної героїні. Без слів, тільки поглядом (навіть не рухаючись), ця восьмирічна дитина змогла відтворити на екрані «пересічну» дитину із неповної родини. Улюблена іграшка героїні — звичайний пупс. В якийсь момент Рікі починає нагадувати того самого лялькового пупса, що втілює в собі мрію дівчинки: він вміщує в собі світло, бажання щастя для себе і мами, надію мати родину і майбутнє. Героїня Майнс, дівчинка Ліза, на мою думку — найкращий образ цього фільму. Дитина «переграла» дорослих акторів, чи просто була самою собою — а отже, викликала довіру, співчуття і розуміння. «Образ Лізи — це мій образ, — сказав сам режисер, — її мрії і хвилювання — це моє дитинство». Озон став режисером майже наперекір своїй родині, його стосунки з батьками були непрості. Він хотів вирватися із повсякденності, як і маленька Ліза мріє вирватись зі звичайного спального району, звичайних (брудних) відносин між людьми.

Мабуть, єдине, що мене особисто дратувало у фільмі — занадто фізіологічне пророцтво крил у Рікі. Це нагадувало крила курки, але в крові. Кадри появи крил у маленького хлопчика викликали в мене якесь відчуття хвороби... Та і вже сформовані крила нагадували дешеву бутафорію. Саме крила були неправдивими, не поєднувались із самим образом янгола.

«Рікі» — притча, казка, мелодрама, іноді — комедія, іноді — трилер. Озон поєднав у маленькій історії майже всі існуючі жанри. Мабуть, він хотів показати соціальну модель існуючого світу. А світ такий само багатогранний, як і драматургічні жанри, як історія звичайної родини та чуда, яке трапляється в нашому світі, нажаль, дедалі рідше.

Анотація. У статті зроблено творчий та професійний розбір однієї із останніх стрічок Франсуа Озона — «Рікі», як з мистецької, так і з суто людської точки зору. Питання «документальності» ігрового кіно, самотності та людської самопожертви — основні тези цієї статі.

Ключові слова: Франсуа Озон, докементальність ігрового кіно.

Анотация: В статье дается творческий и профессиональный разбор одной из последних лент Франсуа Озона — «Рики», как с художественной, так и с сугубо человеческой точки зрения. Вопрос «документальности» игрового кино, одиночества и человеческого самопожертвования — основные тезисы этой статьи.

Ключевые слова: Франсуа Озон, документальность игрового кино.

Summary. Article is an creative and professional analysis of one of Francois Ozon last film «Riki», assorting a film both with art, and from especially human point of view. A question of «documentation» of art cinema, loneliness and human self-sacrifice is the basic of this article.

Keywords: Francois Ozon, «documentation» of art cinema.